

ПРОЦЕСЪТ НА ИЗОПАЧАВАНЕ НА ЛАТЕНТНАТА ИНФОРМАЦИЯ В ДЕТСКИ СЪНОВИДЕНИЯ

Станислав Пандин

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. В тази статия е застъпена тезата, че манифестираното е изопаченият заместител на латентното в съновиденията на десетгодишно момче. В този контекст е представена причинно-следствената връзка между Едипов комплекс и латентен период на развитие.

Keywords: distortion of the latent information, Oedipus complex, latent period

Една от важните функции, изпълнявана от съновидението, е, че то благоприятства процеса на спад на нервното напрежение у сънуващия. С други думи, това е процесът на удовлетворяването на потиснати и неосъществени желания посредством тяхното частично „изпълнение“ под формата на сънуване. Тук може в детайли да бъде проследена връзката на съзнателната с т.нар. изтласкана, безсъзнателна информация. В тази контекст в сънищата ни се проявяват нашите несъзнавани или пък абсолютно осъзнати страхове, както и потиснати и неосъществени (забранени) желания.

До началото на „съзнателната психична дейност“ детските съновидения имат ясно изразен инфантилен характер, който период предхожда сексуализирането на либидото в Едиповия комплекс. След този период на психосексуално развитие започва изначалното изопачаване на сънищата. Това означава, че съновиденията на детето в начална училищна възраст имат вече не толкова явно разбираемо съдържание.

Що се касае до детските сънища в периода на и след т.нар. Едипова ситуация, психолозите приемат единодушно, че най-силният страх в безсъзнателната организация на децата е, обобщено казано, „страхът от загуба на любов“. Всяка загуба на любов се тълкува като тотална кончина, като своеобразна смърт, погледнато през призмата на невръстната детска психика (а и не само – символиката на смъртта олицетворява върховния страх у хората въобще).

Амбивалентна възможност в съновиденията е удовлетворяването на дадено неосъществено желание – например в сънищата си можем да убиваме или съживяваме животни и хора, което действие до голяма степен се дължи на строгостта на Свръх-Аза. Всичко това, разбира се, е малка част от масираната психическа „антистрес кампания“.

Както бе споменато по-горе, когато става въпрос за неосъществените желания, трябва да се има предвид, че проявяването им в съня се реализира под различна форма като манифестирана, ясна информация или като завоалирана такава. Без да забравяме, че латентната информация се появява в съновидението условно през и след Едиповия комплекс, като впоследствие той охарактеризира съдържанието на съновидението с една доста по-сложна и по-трудно разбираема конструкция. Наличието на това сложно съдържание в процеса на сънуване предполага, че малкият, но порастващ човек вече преживява силни вътрешни конфликти, породени от сблъсъка на двата господстващи принципа на трите психични нива, а именно – принципът на реалността и принципът на удоволствието. Параметрите на усещанията за удоволствие и неудоволствие обаче не са достатъчни за психичния апарат на растящото дете (съотнесено към сънуването). Затова в този период на детското психосоциално развитие става дума и за т.нар. „сетивни впечатления“, които безспорно взаимодействат и допринасят с пълна сила за усложняването на многозначната конструкция на детското съновидение.

И така, манифестираното съдържание на съня е този материал в съня, който детето помни, когато се събуди, и запомняйки съня си, може да го вербализира впоследствие. Латентното съдържание на съня не се разпознава на пръв поглед, като причината се състои в това, че латентните мисли са свързани с безсъзнателната психична организация. С други думи, манифестираното е изопаченият заместител на латентното, а целта на едно последващо сънотълкуване е да се достигне до т.нар. „изтласкана информация“ в безсъзнателното пространство, защото същинската дейност на функцията на съня се изразява именно в „прикритото осъществяване на потиснатите желания“.

Характерното за процеса на работа на съня е, че изопачаването на несъзнаваната информация води до манифестираната такава. Това ние разбираме благодарение на сънотълкуването, разглеждано в контекста на научното знание. Тълкуването на съновиденията бива постигано чрез определени техники, които най-общо казано са: идентифицирането и разпознаването на различните видове грешки (грешки на езика, грешки при четене, загубване и забутване, заблуждения и т.н.), асоциативният поток или техниката на свободните асоциации (основен похват тук е използването на хрумванията), както и специфичната съновна символика, която се явява като помощно средство в процеса на допълнително изясняване на латентните детайли.

Условно ние приемаме, че преломният, преходният период, когато сънищата от кратки, ясни и недвусмислени започват да носят по-скрита и изопачена информация, започва след четвъртата и петата година. Но при десетгодишните деца, навлизащи от латентната в предюношеската фаза на психическото си развитие, нещата са вече много по-сложни.

Нека се запознаем със С. Той е десетгодишно момче, което е изключително интелигентно, но често проявява девиации под формата на дребни кражби и

поведенческа, както и вербална агресия спрямо съучениците си. Владее изкуството на лъжесвидетелството до съвършенство, като с оглед на неговия виден интелект това е обяснимо до голяма степен (съвсем друг е въпросът откъде произтича същото). Наблюдава се ритуалност, изпълнявана непосредствено преди всяка кражба, която се състои в измиване на лицето и мокрене на косата.

И така, първата травма на полето на детската психика, с която се сблъсках в разговорите ми със С., е скорошната смърт на майката. Тогава момчето е едва седемгодишно. Иначе казано, случилото се е факт непосредствено след приключването на Едиповата ситуация (жената умира в автомобилна катастрофа). Може да се каже, че след смъртта на майката детето не показва добри резултати в училище.

Знанията и уменията му обаче са съсредоточени в контекста на математическата наука, където обаче С. е ненадминат. Този му афинитет към точната наука се обяснява недвусмислено с това, че математиката, като учебна дисциплина, е била любима на майката, която е била инженер. Дори на тази крехка възраст момчето осъзнава напълно този факт, т.е. осъзнава причинно-следствената връзка на случващото се, тъй като по неговите думи предучилищното му образование е майчино дело. Логичното следствие от по-горе споменатото е, че доброто овладяване на учебния материал единствено по математика е израз на копнежа на С. по майката в латентната фаза на развитие (6 – 10 години). В този период либидото вече е десексуализирано, т.е. на ниво психика безусловно биват толерирани творческите заложби въобще у децата. Това е и времето, когато се конституират и успехите по даден учебен предмет.

Казаното дотук води до заключението, че момчето мисли за майката вече не като сексуален обект, както това е било факт в периода на комплекса на Едип. На базата на принципа на удоволствието „Искам майка си тук и сега“ С. реагира вече по-зряло в настоящия латентен период и на безсъзнателно ниво, на езика на психиката, нещата стоят така: „Искам я до мен – ще правя това, което тя обичаше! Тя обичаше да решава задачи с мен и аз ще продължавам да го правя!“. Наблюдава се следствието от неотдавнашното разцепване на Аза, породено от загубата, но и наченките на един бъдещ сублимативен (трансформиращ негативното, креативен) подход, дори всичко това да преминава през призмата на идентификацията „майка – син“.

С това се обясняват донякъде успехите и неуспехите на детето, свързани с усвояването на учебния материал. Психологически погледнато, до голяма степен вследствие на провежданата интервенция започна вербализирането на горепосоченото изтласкано съдържание, като с течение на времето С., осъзнавайки ставащото у него, започна да се справя доста по-добре на полето на знанието в училище.

Понастоящем бащата е женен за дама на своята възраст, която има дете от предишен брак. В момента това момиче е на крехката възраст от пет години. В началото на срещите ни С. съвсем откровено назоваваше доведената си сестра с грозното прозвище „свиня“. Наистина момиченцето е с леко наднормено тегло за възрастта си, но има и един по-дълбок психичен пласт, видим от съновиденията на С. (както

бе споменато по-горе в сънищата ни се претворяват нашите потиснати, неудовлетворени желания или пък страховете ни. Работата със съновиденията предполага разкриването на скрито, изтласкано съдържание, до голяма част от което нямаме регламентиран психически достъп). В сънищата на момчето абсолютно манифестирано самият той убива прасета, т.е. без да изпитва никакво чувство за вина от ставащото. Това, от своя страна, предполага наличието не само на обвинения към някого, както ще стане ясно по-долу, но и на един увреден Свръх-Аз.

Последващата асоциативна верига ни отведе до селото му, където момчето в своето ранно детство е присъствало на не едно заклание на тези животни. Иначе казано, на езика на психиката това може да се интерпретира по следния начин: „Доведената ми сестра получава любовта, която на мен беше отнета (нека си припомним смъртта на майката). Именно поради тази причина момчето ще бъде моя жертва. Аз ще постъпя с нея така, както дядо ми постъпваше с клетите животни, т.е. за мен тя е „свиня“.

В този контекст С. е агресивен и в училище, защото без време е била отнета любовта му. Точно в това се изразява непреодолимата нужда от така живителното за психиката му „жертвоприношение“ – изкупителна жертва или жертви не само у дома, но и на територията на училището. В реално време тези жертви на агресия са няколко негови съученици и от двата пола, за които се разбра впоследствие, че подобно на сестрата и те са силно обгрижвани от родителите си.

Масехата, както може да се досети читателят, се възприема от С. като заплаха – в съновиденията му тя е представена като „магьосницата“, която го преследва, за да го убие. От една страна, е това, че тя заема мястото на майката в семейството и за него подобно развитие на събитията е недопустимо. От друга страна, момчето безсъзнателно свързва всичко това отново с убийството, със смъртта, с тоталния край. В този контекст трябва да бъде споменато, че на полето на момчешката психика има няколко сериозни фрустрации от страна на бащата, предизвикани в Едипова ситуация, което допълнително влошава случващото се. В крайна сметка тук се наблюдава тотална загуба на любов и една своеобразна агония на Аза. Разбира се, в настоящата статия не би могло, а и не е необходимо да бъдат разглеждани в подробности тези скрити пластове, „живеещи“ в невръстната предюношеска психика.

Това обаче, което всъщност е разковничето на нещата, тепърва предстои. След дълговременни разговори със С. се оказа, че майката е имала сериозни проблеми с бащата, плачела е и е заплашвала неведнъж, че ще се „махне от този свят“. За малкия С. това е най-големият преживян ужас, а именно страхът да не го напусне „мама“. Всъщност майката поставя основата на една бъдеща невротична конституираност на психичното, защото, както бе споменато, най-големите детски страхове се свързват със загубата на любов. След като тя в действителност умира, тези страхове реално се сбъдват и за втори път се наблюдава травма, ситуирана и базирана на пътя загубата, т.е. страхът автоматично се конституира. Това е едно негативно напластяване на „н“-та степен в детската душа.

Това всъщност е същинската причина, това е стимулт, обуславящ кражбите на момчето, за които споменахме по-горе. С. има непреодолимата вътрешна нужда постоянно да получава нещо в настоящето, независимо какво е то. Защото животът му може по всяко време да му отнема това „нещо“ отново, и отново, така както е отнел и майка му. По този начин, чрез кражбите, момчето застрахова себе си от бъдещи загуби, като лъжите в случая са помощен механизъм с оглед на тук написаното. Ритуалността преди всяка кражба, за която бе споменато в самото начало, говори сама по себе си за един силен невротичен механизъм, наслоен в ранното му детство, благодарение на безконечните загуби и фрустрации. В този контекст не е особено трудно читателят да разпознае символиката на акта на измиване преди всяка от кражбите. По абсолютно същия начин Пилат Понтийски възстановява мира в душата си преди две хилядолетия и с това си действие увековечава името си.

В крайна сметка вербализирането на скритата симптоматика води до разрешаването на голяма част от настоящите проблеми на това или на което и да е друго дете и юноша по света. Душевният катарзис е постижим тогава, когато изтласканото безсъзнателно с травматичен отгънък постепенно се превръща в осъзната информация. Тази вече манифестирана информация не е „интересна“ за психичната организация при деца и възрастни с оглед на това, че бидейки разобличена, тя по-лесно допуска външна намеса, което, от своя страна, е благоприятно поле за изява на съвременните терапевтични психологически методи.

ЛИТЕРАТУРА

Пандин, С. Специфика на детските сънища / Станислав Пандин. // *Обществено възпитание*, XLIX, 2010, № 2, с. 14-22.

Фройд, З. *Детската душа*, Евразия. С., 1994.

Фройд, З. *Отвъд принципа на удоволствието*, Наука и изкуство. С., 1992.

THE PROCESS OF DISTORTION OF THE LATENT INFORMATION IN CHILDREN'S DREAMS

Abstract. This article argues that manifestation is a distorted replacement of the latent in a 10-year-old boy's dreams. Therefore it is presented causally – the consequential connection between the Oedipus complex and the latent period of development.

Stanislav Pandin, PhD student

✉ Sofia University „St. Kliment Ohridski“
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504, Sofia, Bulgaria
E-mail: stanislavpandin@abv.bg